

О. В. Бартошук,
аспірант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ОЦІНКА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано існуючий стан туристичної галузі України, розглянуто динаміку розвитку та основні тенденції іноземних та зарубіжних туристичних потоків на сучасному етапі, їх напрями та географічний розподіл, визначено внесок туризму в економіку України.

The current state of the tourism industry of Ukraine are analyzed, the dynamics of development and basic tendencies, directions and geographical distribution of inbound and outbound tourism flows at the present stage are considered, tourism contribution to the economy of Ukraine is measured in the article.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, іноземні (віїзні), зарубіжні (виїзні) туристичні потоки, напрями, географічний розподіл турпотоків, платежі до бюджету від сфери туризму.

ВСТУП

Туризм є важливою складовою національної економіки України та динамічною галуззю, потужним чинником економічного розвитку, джерелом поповнення національного бюджету, відіграє значну роль у формуванні валового внутрішнього продукту (ВВП), сприяє створенню нових робочих місць і забезпеченню зайнятості населення.

Визначенню впливу туризму на розвиток економіки присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних фахівців, як: В.І. Азар [1], В.Г. Гуляєв [2], І.В. Зорін [3], А.С. Татаринцева [7], С.Ю. Цьохла [8] та інших. Проте, незважаючи на значний науковий внесок у цьому напрямі, потребують комплексного дослідження сучасні тенденції розвитку туристичної індустрії у зв'язку з перехідною економікою та необхідністю формування стратегії подальшого розвитку. Актуальність, багатоплановість і недостатня вивченість цих проблем зумовили спрямованість статті.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті — оцінити та проаналізувати існуючий стан, тенденції та динаміку розвитку туристичної галузі України, основні тенденції, напрями та географічний розподіл іноземних та зарубіжних туристичних потоків на сучасному етапі, визначити внесок туризму в економіку України.

РЕЗУЛЬТАТИ

З підвищенням значення сучасного туризму України, постійним збільшенням його впливу на національну економіку зростають потреби в статистичних даних про стан, динаміку та тенденції розвитку туристичної галузі. Оцінити ефективність сфери туризму, основні результати її діяльності та їх частку в загальній сукупності реалізованих послуг досить складно. Необхідно знати розмір внесків у економіку країни у вигляді бюджетних надходжень, кількості

робочих місць, інвестицій.

При аналізі стану туристичної галузі в Україні необхідно відмітити існування сприятливих передумов для розвитку туризму: історичних, географічних, природних, економічних і соціально-демографічних. Трансформаційні процеси, які протікають в країні, з одного боку, сприяли активному розвитку українського туристичного ринку й швидкому зростанню частки виїзного туризму, з іншого — економічна криза негативно вплинула на формування туристичної галузі та її інфраструктури.

Про масштаби розвитку туристичної галузі в Україні свідчить показник кількості туристів. За даними Адміністрації Державної прикордонної служби України (ДПСУ) (табл. 1) в період 2007—2010 рр. загальний середньорічний обсяг туристичних потоків складає 38,98 млн осіб, що на 21,5 % більше, ніж в період 2003—2006 рр., та на 79,9 % більше, ніж в період 1999—2002 рр.

Середньорічна кількість громадян України, які виїжджали за кордон, в 2007—2010 рр. складала 16,3 млн осіб, що на 2,7 % більше, ніж в період 2003—2006 рр., та на 19,8 % більше, ніж в період 1999—2002 рр. Унаслідок

Таблиця 1. Динаміка іноземного та виїзного туризму в Україні за даними ДПСУ (в середньому за 1999—2010 рр.)*

Показники / Період	1999-2002 рр.	2003-2006 рр.	2007-2010 рр.
Загальний обсяг туристичних потоків			
млн осіб	21,667	32,08	38,98
Базисний темп росту, %	-	148,06	179,91
Базисний темп приросту, %	-	48,06	79,91
Громадяни України, які виїжджали за кордон			
млн осіб	13,633	15,903	16,337
Частка в загальному обсязі, %	62,9	49,6	41,9
Базисний темп росту, %	-	116,65	119,83
Базисний темп приросту, %	-	16,65	19,83
Іноземні громадяни, які відвідали Україну			
млн осіб	8,034	16,177	22,643
Частка в загальному обсязі, %	37,1	50,4	58,1
Базисний темп росту, %	-	201,36	281,84
Базисний темп приросту, %	-	101,36	181,84

* складено автором з використанням даних Державної прикордонної служби України [5].

Таблиця 2. Порівняння туристичних потоків в Україні за даними ДПСУ та МІУ (2000—2010 рр.)*

Рік	Загальна кількість осіб, млн осіб		Відхилення		Громадяни України, які виїжджали за кордон, млн осіб		Відхилення		Іноземні громадяни, які відвідали Україну, млн осіб		Відхилення	
	За даними ДПСУ**	Обслугован. суб'єктами тур. діяльн.***	абс.	частка, %	За даними ДПСУ	Обслугован. суб'єктами тур. діяльн.	абс.	частка, %	За даними ДПСУ	Обслугован. суб'єктами тур. діяльн.	абс.	частка, %
2000	19,85	2,01	17,84	10,14	13,42	0,29	13,14	2,13	6,43	0,38	6,05	5,88
2001	24,02	2,18	21,85	9,05	14,85	0,27	14,58	1,83	9,17	0,42	8,76	4,54
2002	25,25	2,27	22,98	8,97	14,73	0,30	14,43	2,05	10,52	0,42	10,10	3,97
2003	27,31	2,86	24,45	10,46	14,79	0,34	14,45	2,33	12,51	0,59	11,92	4,72
2004	31,12	1,89	29,23	6,07	15,49	0,44	15,05	2,85	15,63	0,44	15,19	2,79
2005	34,08	1,83	32,26	5,36	16,45	0,57	15,89	3,45	17,63	0,33	17,30	1,85
2006	35,81	2,21	33,61	6,16	16,88	0,87	16,01	5,14	18,94	0,30	18,64	1,58
2007	40,46	2,86	37,59	7,08	17,33	0,34	17,00	1,94	23,12	0,37	22,75	1,61
2008	40,95	3,04	37,91	7,43	15,50	1,28	14,22	8,27	25,45	0,37	25,08	1,46
2009	36,13	2,29	33,84	6,34	15,33	0,91	14,42	5,96	20,80	0,28	20,52	1,36
2010	38,38	2,28	36,10	5,94	17,18	1,30	15,88	7,54	21,20	0,34	20,87	1,58
ТІр. 2010 до 2000 р., %	93,3	13,3	-	-41,4	28,0	354,0	-	254,7	229,7	-11,1	-	-73,0

* складено автором з використанням даних Адміністрації Держприкордонслужби України (ДПСУ) та Міністерства інфраструктури України (МІУ) [5; 6].

** Включно з одноденними відвідувачами (за даними Адміністрації Держприкордонслужби України) [5].

*** За даними Міністерства інфраструктури України (МІУ) [6].

лідок розвитку міжнародного співробітництва у сфері туризму, збільшення обізнаності туристів про Україну, спрощення режиму перетинання кордонів потік в'їзних (іноземних) туристів, які відвідують Україну, щороку зростає.

Так, в 1999—2002 рр. щороку нашу країну відвідало в середньому 8,0 млн іноземних туристів, в 2003—2006 рр. — 16,2 млн, в 2007—2010 рр. — 22,6 млн іноземних туристів. Потік іноземних туристів зріс в 2,8 рази за період з 1999 по 2010 рр. Позитивним для розвитку галузі є значне випередження темпів приросту іноземного туризму над темпами приросту виїзного турпоточку, а також перевищення в'їзного потоку над виїзним у структурі міжнародного туризму за останній період 2007—2010 рр.

За період з 2000 по 2010 рр. частка обслугованих суб'єктами туристичної діяльності осіб у загальному обсязі

туристичних потоків зменшується (табл. 2).

Порівнюючи дані щодо розмірів кількості туристів, які були обслуговані ліцензіатами, і туристичних потоків, які зареєстровані ДПСУ України на державному кордоні, можна зробити висновок про їх значну розбіжність. В Україні в 2010 році з усієї кількості осіб, за даними ДПСУ, лише 5,94 % зверталися до послуг турагентів та туроператорів (табл. 2). Темп приросту загального турпоточку за період 2000—2010 рр., за даними ДПСУ (93,3 %) в 7 разів більший, ніж за даними суб'єктів туристичної діяльності (13,3 %).

Частка обслугованих ліцензіатами громадян з усієї кількості іноземних громадян, які відвідали Україну, в 2010 р. зменшилася на 73 % в порівнянні з 2000 р. і склала лише 1,58 % році. Подібна диспропорція є характерною і для виїзного туризму. В загальному обсязі виїзного туристичного потоку частка осіб, які обслуговувалися

українськими турфірмами, складала в 2000 році — 2,13 %, в 2006 році — 5,14 %, а в 2008 році найбільший показник — 8,27 %. Обсяги виїзду в 2010 р. за даними ДПСУ дорівнюють 17,18 млн осіб, а кількість обслугованих ліцензіатами — 1,30 млн осіб, тобто 92,5 % громадян виїжджають з України неорганізовано, в якості приватних туристів, організовано подорожують лише 7,5 %.

Сальдо туристичного балансу, за даними ДПСУ, з 2000 по 2003 рр. було від'ємним, а з 2004 по 2010 рр. — стабільно позитивним (у загальному обсязі туристичних потоків в Україні після 2004 р. переважав в'їзний туризм). Протилежна ситуація спостерігається щодо послуг, які надавалися туристичними підприємствами України.

Дані свідчать про: 1) недосконалість системи обліку туристичних потоків (ДПСУ не враховує внутрішніх туристів, які не перетинають український кордон, прикор-

Таблиця 3. Частка туризму / туризму і суміжних галузей у ВВП України (в середньому за період 1991—2010 рр.)*

Показники / Період		1991-1995 рр.	1996-2000 рр.	2001-2005 рр.	2006-2010 рр.	
ВВП України, у фактичних цінах	млрд грн.	-	115,598	296,782	844,178	
	Темп приросту, базисний, %	-	-	256,74	284,44	
	Темп приросту, базисний, %	-	-	156,74	184,44	
Туризм	млрд грн.	млрд грн.	1,802	5,924	17,573	
		Темп приросту, базисний, %	-	-	328,64	974,94
		Частка у ВВП, %	-	-	2	2,08
	млрд дол.	млрд дол.	9,325	0,613	1,126	2,855
		Темп приросту, базисний, %	-	6,58	12,07	30,62
		Темп приросту, базисний, %	-	-93,42	-87,93	-69,38
Туризм і суміжні галузі	млрд грн.	млрд грн.	7,158	22,01	67,8	
		Темп приросту, базисний, %	-	-	307,5	947,23
		Частка у ВВП, %	-	6,19	7,42	8,03
	млрд дол.	млрд дол.	31,858	2,485	4,183	11,014
		Темп приросту, базисний, %	-	7,80	13,13	34,57
		Темп приросту, базисний, %	-	-92,20	-86,87	-65,43

* складено автором з використанням даних Всесвітньої Ради з подорожей і туризму (WTTC) [4].

Таблиця 4. Динаміка показників експорту та імпорту туристичних послуг (в середньому за період 1996—2010 рр.)

Показники/Періоди	1996-2000 рр.	2001-2005 рр.	2006-2010 рр.
Оборот			
Загальний оборот міжнародних послуг, млрд дол.	6,612	11,367	27,007
Оборот міжнародних операцій, що пов'язані з послугами із подорожування, млрд дол.	0,665	3,052	7,742
Темп росту базисний, %	-	459,25	1164,97
Темп приросту базисний, %	-	359,25	1064,97
Частка в загальному обороті міжнародних послуг, %	10,1	26,9	28,7
Експорт			
Загальний експорт послуг, млрд дол.	4,265	6,221	14,854
Експорт туристичних послуг, млрд дол.	0,307	1,596	4,243
Темп росту базисний, %	-	519,6	1381,12
Темп приросту базисний, %	-	419,6	1281,12
Частка туристичних послуг в загальному експорті послуг, %	7,2	25,7	28,6
Експорт туристичних послуг на одного туриста, дол.	54,3	121,9	193,7
Імпорт			
Загальний імпорт послуг	2,347	5,146	12,153
Імпорт туристичних послуг, млрд дол.	0,357	1,456	3,5
Темп росту базисний, %	-	407,39	979,18
Темп приросту базисний, %	-	307,37	879,18
Частка туристичних послуг в загальному імпорті послуг, %	15,2	28,3	28,8
Імпорт туристичних послуг на одного туриста, дол.	40,4	95,4	212,8
Відношення експорту до імпорту	0,86	1,1	1,21
Сальдо (доходи), млрд дол.	-0,05	0,14	0,743

* складено автором з використанням даних Платіжного балансу України.

донники рахують кількість перетинань кордону України, а не кількість людей, транзитні громадяни враховуються як туристи, багато приїжджих спонтанно вказують метою візиту "туризм", щоб швидше пройти всі формальності на кордоні); 2) некоректне звітування про обсяги обслугованих туристів і наданих послуг суб'єктами туристичної діяльності; 3) небажання туристів користуватися послугами українських турагентів і туроператорів, само-

ходів від реалізації туристичних послуг у ВВП практично не змінювалась, туризм забезпечив лише 2 % ВВП України, що є не дуже сприятливим для розвитку туристичної галузі.

Слід зазначити, що туризм як вид діяльності не може існувати як окрема галузь економіки, має мультиплікативний ефект, і тому його вплив на розвиток економіки

України слід розглядати з урахуванням розвитку суміжних галузей. Показник обсягу доходу від туризму та суміжних галузей у грошовому виразі мав тенденцію до зростання і складав: 7,16 млрд грн. від загального ВВП у період у 1996—2000 рр., 22,01 млрд грн. у 2001—2005 рр., 67,8 млрд грн. у 2006—2010 рр.

Спостерігається підвищення частки туризму і суміжних галузей від 6,2 % в період 1996—2000 рр. до 8 % в 2006—2010 рр. Вплив індустрії туризму на економіку країни незначний. Це в пов'язано з негативними факторами у суміжних до туризму галузях, нестабільністю економіки держави, неадекватністю внеску держави в розвиток галузі, відсутністю реальних інвестицій.

Окремо зупинимося на ролі туристичної галузі у структурі платіжного балансу України (табл. 4). В експорт туристичних послуг включаються надходження коштів від нерезидентів України за надані туристичні послуги, в імпорт — суми витрат резидентів України, які перераховуються за кордон за туристичне обслуговування.

Таблиця 5. Напрямки іноземного (в'їзного) туризму в Україну та зарубіжного (виїзного) туризму з України (в середньому за 1999—2010 рр.)*

Напрямки / Період		Напрямки іноземного (в'їзного) туризму в Україну			Напрямки зарубіжного (виїзного) туризму з України		
		1999-2002 рр.	2003-2006 рр.	2007-2010 рр.	1999-2002 рр.	2003-2006 рр.	2007-2010 рр.
Організований туризм	Кількість, млн осіб	0,68	1,66	1,48	2,17	1,21	0,86
	Темп росту базисний, %	-	241,91	215,97	-	55,78	39,53
	Темп приросту, базисний, %	-	141,91	115,97	-	-44,22	-60,47
	Частка, %	8,5	10,2	6,5	15,9	7,6	5,2
Службові поїздки	Кількість, млн осіб	1,45	1,02	0,89	1,24	1,5	1,6
	Темп росту базисний, %	-	69,8	60,8	-	120,93	129,42
	Темп приросту, базисний, %	-	-30,2	-39,2	-	20,93	29,42
	Частка, %	18,1	6,3	3,9	9,1	9,4	9,8
Приватний туризм	Кількість, млн осіб	5,89	13,5	20,21	10,23	13,2	13,89
	Темп росту базисний, %	-	229,1	342,8	-	129,1	135,9
	Темп приросту, базисний, %	-	129,1	242,8	-	29,1	35,9
	Частка, %	73,4	83,4	89,2	75	83	85

* складено автором з використанням даних Державної прикордонної служби України [5].

**Таблиця 6. Географічний розподіл іноземних туристичних потоків в Україну
(в середньому за 2002—2010 рр.)***

Роки / Країни		Росія	Польща	Молдова	Білорусь	Угорщина	Румунія	Словаччина	Німеччина	США	Разом 9 країн
2002	к-ть, тис. осіб	5170,3	556	2259,4	1045,1	776,2	43,2	42,5	95	38,4	
	частка, %	49,2	5,3	21,5	9,9	7,4	0,4	0,4	0,9	0,4	95,4
2003	к-ть, тис. осіб	5026,2	1239,2	2557	1595,4	1182	68,1	105,1	118,5	66,3	
	частка, %	40,2	9,9	20,4	12,7	9,4	0,5	0,8	0,9	0,5	95,3
2004	к-ть, тис. осіб	5994,8	1793,2	2898,4	1768,1	2011,3	97,9	162,9	141,5	78,9	
	частка, %	38,4	11,5	18,5	11,3	12,9	0,6	1	0,9	0,5	95,6
2005	к-ть, тис. осіб	6043,8	3489	2780,9	1841,8	1957,7	161,9	322	189,5	73	
	частка, %	34,3	19,8	15,8	10,5	11,1	0,9	1,8	1	0,4	95,6
2006	к-ть, тис. осіб	6423,9	3977,9	3055,8	2126,8	1158,8	348,2	505,5	214,4	111,4	
	частка, %	34	21	16,2	11,3	6,1	1,8	2,7	1,1	0,6	94,8
2007	к-ть, тис. осіб	7248,5	4427,8	3997,6	2917,9	1250,2	1009	663,6	234,3	130,3	
	частка, %	31,4	19,2	17,3	12,6	5,4	4,4	2,9	1	0,6	94,8
2008	к-ть, тис. осіб	7627,9	5240,4	4417,4	3406,2	1031,5	1439,6	644,2	230,3	125,9	
	частка, %	30	21	17	13	4	6	3	1	0,5	95,5
2009	к-ть, тис. осіб	6954	2542,2	4336,9	2983,5	812,1	1076,4	536,9	212,2	120,5	
	частка, %	34	12	21	14	4	5	3	1	0,6	94,6
2010	к-ть, тис. осіб	7881,3	2085,2	4057,7	3056,2	941,2	909,6	609,3	225,4	123	
	частка, %	37	10	19	14	5	4	3	1	0,6	93,6

* складено автором з використанням даних Державної прикордонної служби України [5].

Як видно із табл. 4, у 2006—2010 рр. середньорічний оборот міжнародних операцій, що пов'язані з послугами із подорожування, складав 7,74 млрд дол. США, збільшившись в 11,6 рази порівняно з 1996—2000 рр. та в 2,5 рази порівняно з 2001—2005 рр. Частка туристичних послуг в загальному обороті міжнародних послуг протягом 1996—2010 рр. зросла (з 10,1 % до 28,7 %).

Середньорічні витрати іноземних громадян, які в'їхали в Україну протягом 2006—2010 рр. (експорт послуг), склали 4,2 млрд дол. США, що в 2,7 рази перевищило рівень попереднього періоду та 13,8 рази — рівень періоду 1996—2000 рр. Експорт туристичних послуг із розрахунку на одного нерезидента в 2006—2010 рр. складає майже 194 долара США, що на 59 % більше, ніж в 2001—2005 рр., та на 257 % більше, ніж в 1996—2000 рр.

У 2006—2010 рр. середньорічні витрати громадян України, які перебували за кордоном (імпорт послуг), склали 3,5 млрд дол. США і зросли на 140 % порівняно з попереднім періодом. Імпорт туристичних послуг із розрахунку на одного громадянина України, який виїжджав за кордон протягом року, складає 213 дол. США, що на 123 % більше, ніж в 2001—2005 рр., та в 5,3 рази більше, ніж в 1996—2000 рр.

За даними Національного банку України, у період 1996—2000 рр. середньорічний експорт послуг туристичних організацій складав 307 млрд дол., імпорт — 357 млн дол., сальдо виїзного і в'їзного туризму складало 50 млн дол., що було негативною характеристикою діяльності туристичних підприємств (табл. 4).

Через перевагу виїзного туризму над в'їзним відбувався відтік коштів і валюти за кордон. Але вже в період з 2001 по 2010 рр. у платіжному балансі країни за статтею "подорожі" стабільно зберігається позитивне середньорічне сальдо обсягом 140 млн дол. (2001—2005 рр.) та 743 млн дол. (2006—2010 рр.).

Слід відзначити вищий темп зростання обсягів експорту туристичних послуг по відношенню до їх імпорту, завдяки чому вже в період 2006—2010 рр. експорт у 1,2 рази перевищував імпорт. Вказане переважання та зростання позитивного сальдо до 743 млн дол. США в 2006—2010 рр. було спричинене збільшенням чисельності іноземців, які відвідали Україну (на 67,3 %, або на 8,8 млн осіб порівняно з 2001—2006 рр.) та збільшенням кількості реалізованих послуг.

Характерною тенденцією загального турпотоків (і в'їзного, і виїзного) є переважання приватних подорожей над службовим та організованим туризмом (табл. 5).

Пріоритетним видом туризму для України повинен бути в'їзний туризм, який має такі особливості: 1) країна одержує валютні кошти за туристичний продукт без його безпосереднього вивозу, що є вигідним для національної економіки; 2) це вагомий фактор поповнення валютних надходжень у державну скарбницю й створення додаткових робочих місць; 3) цей вид туристичної діяльності сприяє формуванню позитивного іміджу України, виконує культурно-освітні функції; 4) іноземні гості віддають перевагу індивідуальному туризму, тому потрібно забезпечувати високу якість послуг.

У структурі в'їзного турпотоків за період з 1999 по 2010 рр. відбулися такі зміни: частка приватного туризму виросла з 73 % у 1999—2002 рр. до 83 % за період 2003—2006 рр. та до 89 % в 2007—2010 рр., частка службових поїздок скоротилася з 18 % у 1999—2002 рр. до 3,9 % у 2007—2010 рр., частка організованого туризму зменшилась до 6,5 % в період з 2007 по 2010 рр. (табл. 5).

Збільшення обсягів в'їзного потоку протягом 2007—2010 рр. відбулося за рахунок збільшення кількості поїздок із приватною метою. Зростання потоку туристів в Україну відбувається за рахунок мешканців сусідніх або близьких до України країн.

Щодо виїзного туризму, то у його структурі з кожним роком все меншою стає частка організованих поїздок, проте службовий та приватний туризм має тенденцію до збільшення (табл. 5).

За період з 1999 по 2010 рр. в структурі виїзного турпотоків відбулися такі зміни: частка організованих поїздок скоротилася з 15,9 % у 1999—2002 рр. до 7,6 % за період 2003—2006 рр. та до 5,2 % в 2007—2010 рр.; частка службового туризму збільшилась з 9,1 % у 1999—2002 рр. до 9,8 % в 2006—2010 рр.

Водночас зросла частка приватного туризму від 75 % у 1999—2002 рр. до 83 % за період 2003—2006 рр. та до 85 % в 2007—2010 рр. Зростання приватного туризму серед напрямів виїзного турпотоків негативно характеризують зміни на національному туристичному ринку. В організації виїзного туризму слід робити акцент на обслуговуванні індивідуальних запитів туристів, підтриманні та збільшенні рівня якості послуг.

Таблиця 7. Географічний розподіл зарубіжних туристичних потоків з України (в середньому за 2002—2010 рр.)*

Роки / Країни	Росія	Польща	Білорусь	Молдова	Угорщина	Румунія	Туреччина	Словаччина	Єгипет	Разом 9 країн
2002	к-ть, тис. осіб	5588,7	4087,7	922,4	1250	1756,4	111,7	120,6	249,9	9,7
	частка, %	37,9	27,8	6,3	8,5	11,9	0,8	0,8	1,7	0,1
2003	к-ть, тис. осіб	4487,4	3808,4	1481,7	1431,5	2169,7	246,7	165,3	281,6	25
	частка, %	30,3	25,7	10	9,7	14,7	1,7	1,1	1,9	0,2
2004	к-ть, тис. осіб	5838,7	3846,8	1164,9	1103,1	1928,6	152	218,4	391,7	50,3
	частка, %	37,7	24,8	7,5	7,1	12,5	1,1	1,4	2,5	0,3
2005	к-ть, тис. осіб	5967,9	4357,6	1231,3	1108,6	2028,8	174,5	284,3	310,4	117
	частка, %	36,3	26,5	7,5	6,7	12,3	1,1	1,7	1,9	0,7
2006	к-ть, тис. осіб	5856,4	4609,2	1283	1124,3	1790	300,6	392,1	318	180
	частка, %	34,7	27,3	7,6	6,7	10,6	1,8	2,3	1,9	1,1
2007	к-ть, тис. осіб	5784,8	4380,3	1506,2	1504,8	1367,6	599,3	476,1	374,1	287,2
	частка, %	33,4	25,3	8,7	8,7	7,9	3,5	2,7	2,2	1,7
2008	к-ть, тис. осіб	5610,2	2245,9	1242,6	1893,3	1276,2	521,1	564,2	438,4	381,4
	частка, %	36	15	8	12	8,2	3	4	2,8	2
2009	к-ть, тис. осіб	4982	2954,2	1036,2	1989,4	1602,6	544,9	440,2	377,6	237,1
	частка, %	32	19	7	13	10	4	3	2,5	1,5
2010	к-ть, тис. осіб	5234	3999,6	1135,1	1889,7	1789,3	503,2	459,1	384	328,6
	частка, %	30	23	7	11	10	3	3	2	2

* складено автором з використанням даних Державної прикордонної служби України (включно з одноденними відвідувачами) [5].

Досліджуючи географію в'їзного туристичного потоку України (табл. 6), можна зробити висновок, що в їх структурі суттєвих змін протягом 2002—2010 років не відбулося, і перелік країн-лідерів, які складають більшу частину іноземного туризму, залишається майже без змін.

Ринок іноземного туризму в Україні формується за рахунок двох основних сегментів — східного (громадяни країн колишнього Союзу) і західного (туристи з інших, переважно високорозвинених, країн світу). За обсягами в'їзду, за даними адміністрації Державної прикордонної служби України, традиційно лідируючими є Росія, Польща, Молдова, Білорусь, Угорщина, Румунія, Словаччина, Німеччина та США, загальна частка яких в структурі іноземного туризму в 2002—2010 рр. складає від 93,6 % до 95,6 %.

Найбільшу частку серед громадян, які відвідують Україну, займає Російська Федерація (49,2 % в 2002 р., 37 % в 2010 р.). Частка країн СНД у загальному в'їзному турпотоці постійно зростає.

У географічній структурі зарубіжного туризму (табл. 7) за 2002—2010 рр. від 91 до 95,8 % загального обсягу туристичних потоків припадає на 9 країн — Росію, Польщу, Білорусь, Молдову, Угорщину, Туреччину, Словаччину та Єгипет, домінуючі позиції в Україні має європейський регіон.

Найпотужніші потоки виїзду українських громадян зареєстровані в напрямках до сусідніх держав, що пояснюється сталими зв'язками із сусідніми державами, зручним транспортним сполученням, близькістю культурного розвитку, розвинутими економічними відносинами між країнами. Водночас завдяки активній маркетинговій політиці країн-партнерів зростають туристичні потоки до країн Східного Середземномор'я (особливо на Кіпр) та Північної Африки (Єгипет, Туніс, Марокко).

ВИСНОВКИ

1. Незважаючи на потужний туристично-рекреаційний потенціал, зростання основних показників галузі і позитивні тенденції розвитку туризму в останні роки, роль туризму в економіці України ще залишається на незначному рівні. Існує ряд проблем вітчизняної туристичної індустрії, які потребують фахового, організаційного та нормативно-законодавчого забезпечення та розв'язання на державному рівні.

2. На жаль, статистичні дані Державної служби ста-

тистики України та дані міжнародних організацій щодо української туристичної галузі не цілком співпадають. Відсутність єдиних критеріїв статистичної звітності призводить до мінімізації впливу туризму на розвиток економіки, втрат відрахувань до державного бюджету, неефективного використання можливостей держави щодо створення нових робочих місць.

3. Розвиток туристичної діяльності може бути забезпечений за умов приросту чисельності споживачів турпродукту, залучення інвесторів у туристичну галузь, збільшення кількості та якості пропонованих послуг, консолідації підприємницьких та владних структур.

Література:

1. Азар В.И. Очевидные проблемы туризма в России / В.И. Азар // Труды Академии туризма. — СПб: Невский Фонд, 2000. — Вып. 3. — С. 21—23.
2. Гуляев В.Г. Туризм: экономика, управление, устойчивое развитие / В.Г. Гуляев, И.А. Селиванов. — М.: Советский спорт, 2008. — 280 с.
3. Зорин И.В. Экономические аспекты стимулирования деятельности отечественных производителей туристского продукта / И.В. Зорин. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 123 с.
4. Офіційний сайт Всесвітньої Ради з подорожей і туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.wttc.org/eng/Tourism_Research/Economic_Data_Search_Tool/.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Статистичний щорічник України за 2000—2010 рр. / Державний комітет статистики України / За ред. О.Г. Осауленка. — К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство".
7. Татаринцева А.С. Планування і регулювання партнерських відносин у сфері туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / А.С. Татаринцева. — Запоріжжя, 2009. — 20 с.
8. Цюхля С.Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток регіональних ринків курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення) / Цюхля С.Ю. — Сімферополь: Таврія, 2008. — 354 с.

Стаття надійшла до редакції 07.03.2012 р.